

# VILNIAUS SENAMIESČIO REGENERAVIMO PROJEKTAI IR REGLAMENTAI: JŲ RAIDA, REIKŠMĖ IR VERTINIMAS<sup>1</sup>

*Violeta Miciūtė, Jonas Rimantas Glemža*

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA

Maironio g. 6, LT-01124 Vilnius

violeta.miciute@gmail.com

Praėjo 20 metų nuo Vilniaus istorinio centro įtraukimo į UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo sąrašą (1944–2015) ir 55 metai (nuo 1959) – nuo Vilniaus senamiesčio apsaugos pradžios. Atėjo laikas pirmą kartą Vilniaus senamiesčio apsaugos ir jo gaivinimo evoliuciją aptarti regeneravimo metodikos aspektu, pasiremiant per šį laikotarpį atliktų senamiesčio regeneravimo projektų ir įteisintų senamiesčio apsaugos reglamentų medžiaga.

Vilniaus senamiesčio architektūrinio ir urbanistinio vertinimo pradžia laikomi 1939–1945 metai. Lietuvos restauratorių 1958 m. parengtas Vilniaus senamiesčio rekonstrukcijos projektas, po jo patvirtinimo 1959 m., skelbia istorinių miestų apsaugos pradžią Lietuvoje. Vilniaus senamiesčio rekonstrukcijos, vėliau ir jo 1974 m. ir 1988–1992 m. regeneravimo projektai buvo svarbūs savo tikslais, uždaviniais bei sprendiniais. Tolesnėje istorinių miestų apsaugos evoliucijoje Vilniuje pereita prie senamiesčio 1997 m. ir 2003 m. patvirtintų apsaugos reglamentų, kurie parodo senamiesčio apsaugos evoliucinę raidą bei sprendinių tobulėjimą. Straipsnyje pateikiama Vilniaus senamiesčio apsaugos ir regeneravimo raida, jos atskiri etapai ir jų vertinimas.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: Vilniaus senamiestis, senamiesčio regeneravimas, istorinių miestų apsauga.

VILNIAUS SENAMIESČIO  
TVARKYMO PLANAS. 1944 M.

1944 m. Vilnius sugrąžintas Sovietų Sąjungos valdžion, kurios iniciatyva bandyta nustatyti Antrojo

pasaulio karo metu padarytą žalą miesto senamiesčiui – parengtas „Vokiškųjų okupantų žalos Vilniaus senamiesčio pastatams bei architektūros paminklams planas“ (toliau – Žalos planas) [1 il.]. Plano rengėjai – Komunalinio ūkio liaudies komisariatui pavaldaus „Komprojekto“ specialistai (tarp jų – prof. Marianas Morelowskis ir Irena Koloszynska), vadovaujami architekto Zigmunto Mečislovo Čaikovskio (Zygmunt Mieczysław Czajkowski). Planas apėmė Vilniaus

<sup>1</sup> Straipsnis parengtas Vilniaus dailės akademijos Paminklotvarkos katedros magistro teorinio darbo „Vilniaus senamiesčio regeneravimo metodikos aspektai“ (apgintas 2015) pagrindu. Darbo vadovas prof. Jonas Rimantas Glemža.

*Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamentas*, Penktoji dalis, [interaktyvus], 2003, [žiūrėta 2014-09-20], [http://www.heritage.lt/vln\\_regl/dalis5/dalis5.htm](http://www.heritage.lt/vln_regl/dalis5/dalis5.htm).

#### LITERATŪRA

- „Atėnų konferencijos dienotvarkė 1931 m. spalio 21–30 d.“, in: *Architektūros paminklai*, Vilnius, 1993, Nr. 13, p. 74–76.
- Dvariškis V[ytautas], „Vilniaus senamiesčio kvartalų rekonstrukcija“, in: *Muziejai ir paminklai*, Vilnius, 1967, lapkritis, p. 39–42.
- Glemža Jonas Rimantas, *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsauga ir tvarkymas*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2002.
- Matulytė Margarita, Drėmaitė Marija, Vilnius. 1944: *Jano ir Janušo Bulhakų fotografijų archyvas*, Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, 2009.
- Miškinis Algimantas, *Lietuvos urbanistika: istorija, dabartis, ateitis*, Vilnius: Mintis, 1991.
- Norėjau dirbti Lietuvoje: [prisiminimai]* / Vladislovas Mikučianis, vertė ir sudarė Rasa Dičiuvienė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2001.
- Pimpytė Viktorija, „Vokiečių gatvės kaita kaip Vilniaus senamiesčio paveldotvarkos atspindys“, in: *Kultūros paminklai*, t. 15, Vilnius: Savastis, 2010, p. 146–156.

## THE REGENERATION PROJECTS AND REGULATIONS OF THE OLD TOWN OF VILNIUS: THEIR DEVELOPMENT, MEANING AND ASSESSMENT

*Violeta Miciūtė, Jonas Rimantas Glemža*

#### SUMMARY

**KEY WORDS:** Vilnius Old Town, Old Town regeneration, preservation of historical cities.

The research conducted by Marian Morelowski and Irena Katasynska from 1940 to 1943 and their assessments laid the beginning for the research into the Old Town of Vilnius as a historical part of the city.

After World War II, in 1944, a plan of urban development of the Old Town was drafted. In the plan, the damage caused by military actions, the physical condition

of buildings and their architectural value was registered and suggestions for repair and demolition were presented.

The reconstruction project of the Old Town of Vilnius prepared by the restorers of the Scientific Restoration Workshop in 1958 and adopted by the Government established the guidelines of preservation and conservation of the Old Town of Vilnius and laid the foundations for the preservation of historical cities in Lithuania. The project contained a list of monumental and other buildings that should be preserved or demolished, and possible locations for new constructions. It became a guide not only for other cities of Lithuania, but also for other Soviet republics of that time.

The regeneration project of the Old Town of Vilnius of 1974 was based not only on newer research and newer methods of integrated assessment of buildings and regeneration of urban areas, but also on certain traffic solutions introduced in the master plan by the city's administration, which were detrimental to the Old Town.

The regeneration project of the Old Town of Vilnius, which was developed from 1988 to 1992, already in a new political-economic situation, addressed the expansion of the limits of the Old Town and was based on the structure of historical real estate properties; the methods of building improvement were applied according to three territorial zones. The project also included the zones of conversion and the locations of redevelopment of valuable objects. For the first time, regulations of improvement works on each real estate property of the Old Town were introduced. The project served as one of the most important documents for the inclusion of the Vilnius Historic Centre in the UNESCO World Heritage List.

The programme of the conservation of the Old Town of 1997 was the first attempt to introduce the legal regulation of heritage preservation and conservation works and to revise the earlier regeneration projects of the Old Town. However, as the programme was not fully functional and certain problems of implementation arose, a new programme was prepared; it was adopted in 2003 and is still in force. This programme defines more precisely and clearly the principles and requirements of the conservation and differentiated improvement of the Old Town, and has been more successfully implemented.